

η δέλτος

Τεύχος 6, Ιανουάριος - Ιούνιος 2020 - Έτος 4ο

Επιθεώρηση Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας και Ιστορίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Αφιέρωμα στον Αντώνη Σαμαράκη

Γράφουν οι:

Ευτυχία Αναστοπούλου
Νικόλαος Βαρβατάκος
Γιώργος Γεωργής
Κυριάκος Ιακωβίδης
Αντώνης Κλάψης
Ανδρέας Κοκκινόφτας
Αντιγόνη Κουβίδη
Χρίστος Κ. Κυριακίδης
Αλέξανδρος Μπαζούκης
Θωμάς Παπαγεωργίου
Κατερίνα Παπαζαχαρία
Ελένη Σαμαράκη
Βασιλική Σελιώτη
Αρετή Τούντα-Φεργάδη
Χαράλαμπος Γ. Χαραλάμπους
Ανδρέας Χριστοφόρου
Άγγελος Χρυσοστόμου

η δέλτος

δελτόομαι: σημειώνω ἢ καταγράφω
ἐπὶ πινάκων

δέλτος (ή): πινακίδιον κεκηρωμένον,
ἐν ἀρχῇ τριγωνικοῦ, εἴτα δὲ
ὀρθογωνίου σχήματος, ἐπὶ τοῦ
ὁποίου ἔγραφον οἱ παλαιοὶ εἴτε
ἐπιστολάς, σημειώματα, νόμους,
εἴτε καὶ συγγράμματα· «αἱ δέλτοι
τῆς ἱστορίας», ἡ ἱστορία καθόλου

(ή) δέλτος: πινακίδιον πρὸς γραφήν,
ἐκ τοῦ γράμματος Δ (ὅπερ ἦν τὸ
σχῆμα τῶν παλαιῶν πινακίδων)

δελτιόω-δελτιῶ: δελτιώνω καὶ
συνήθως ἀποδελτιῶ ἢ ἀποδελτιώνω·
καταγράφω χωριστὰ εἰς δελτία τὰς
πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἀντλῶ ἀπὸ
τινὸς ἐπιστημονικῆς ἢ ἄλλης πηγῆς

Η Δέλτος

Επιθεώρηση Νεότερης Ελληνικῆς Ἱστορίας
καὶ Ἱστορίας τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας
Κυκλοφορεῖ δύο φορές τὸν χρόνο

Η Δέλτος

Επιθεώρηση Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας
και Ιστορίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας
Κυκλοφορεί δύο φορές τον χρόνο

Υπεύθυνος Έκδοσης:

Γιώργος Γεωργής

Συντακτική Επιτροπή:

Γιώργος Γεωργής

Αντώνης Κλάψης

Χρίστος Κ. Κυριακίδης

Χαράλαμπος Γ. Χαραλάμπους

Ανδρέας Χριστοφόρου

Σύμβουλοι Έκδοσης:

Παντελής Βουτουρής

Βασίλης Καρδάσης

Ιάκωβος Μιχαηλίδης

Επιμέλεια - Συντονισμός:

Χρίστος Κ. Κυριακίδης

Χαράλαμπος Γ. Χαραλάμπους

ISSN 2547-8753 (print)

Εκτύπωση: Τυπογραφείο NEGRESKO LTD, Βιομηχανική Περιοχή Αραδίππου, Τ.Θ. 45015, 7110 Αραδίππου, Τηλ. 24531112, Φαξ 24531587, email: negresco@negresco.com

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Έντυ Αζίζ

Διεύθυνση Αλληλογραφίας: idelto@hotmail.com, Γ. Χατζηδάκη 4, 1066 Λευκωσία.

Τιμή: 10 ευρώ

Λευκωσία 2020

Το περιοδικό δέχεται αδημοσίευτες προηγούμενες εργασίες σε ηλεκτρονική μορφή, είτε σε cd είτε στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο.

Ακολουθείται αυστηρά το μονοτονικό σύστημα.

Οι δημοσιευμένες εργασίες εκφράζουν τις προσωπικές απόψεις των συγγραφέων τους.

Η αναδημοσίευση από το περιοδικό επιτρέπεται με την προϋπόθεση ότι γίνεται παραπομπή σε αυτό.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 3 **Εκδοτικό Σημείωμα**
- 5 **Ελένη Σαμαράκη**
Ο Αντώνης μου
- 9 **Αλέξανδρος Μπαζούκης**
Σταθερές της μεταπολεμικής συνθήκης
στα διηγήματα του Α. Σαμαράκη:
Από το *Ζητείται Ελπίς* στην *Κόντρα*
- 19 **Γιώργος Γεωργής**
Αντώνης Σαμαράκης και Κύπρος
- 35 **Άγγελος Χρυσοστόμου**
Ο Σαμαράκης μέσα από τον κυπριακό Τύπο
- 41 **Βασιλική Σελιώτη**
«Σήματα ελπίδας και κινδύνου»:
Ο Αντώνης Σαμαράκης υπό το φως
της κριτικής του Παναγιώτη Μουλλά
- 49 **Ευτυχία Αναστοπούλου**
Αρχείο Αντώνη Σαμαράκη:
σελίδες αλληλογραφίας
- 57 **Κατερίνα Παπαζαχαρία**
Χρονολόγιο Αντώνη Σαμαράκη (1919-2003)
- 69 **Νικόλαος Βαρβατάκος**
Η επιβίωση μυθικών στοιχείων του Αδώνιδος
και της Αφροδίτης στην κυπριακή λατρευτική
παράδοση του Λαζάρου
- 75 **Κυριάκος Ιακωβίδης**
Οι εορτασμοί της 25^{ης} Μαρτίου κατά την
περίοδο της βρετανικής κυριαρχίας και οι
πρώτες βρετανικές εορτές
- 95 **Χαράλαμπος Γ. Χαράλαμπος**
Προσηλυτιστικές προσπάθειες καθολικών στην
Κύπρο στα τέλη του 19^{ου} αιώνα

- 113 Ανδρέας Χριστοφόρου**
Το αναγνωστήριο «Η Ισότης» Λεμεσού επί προεδρίας Γεώργιου Μαληκίδη (1890-1911)
- 123 Θωμάς Παπαγεωργίου**
«Ἦλθεν, εἶδεν... και εν εχεμύθεια ἀπήλθεν»: η επίσκεψη του Ιταλού κυβερνήτη των Δωδεκανήσων Mario Lago στην Κύπρο (1927)
- 155 Αρετή Τούντα-Φεργάδη**
Η ελληνική κυριαρχία στα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου και στα Δωδεκάνησα
- 175 Ανδρέας Κοκκινόφτας**
Η χειραγωγή της πολιτισμικής ταυτότητας: ο βρετανικός πολιτιστικός ιμπεριαλισμός και η εκπαίδευση σε Μάλτα και Κύπρο
- 195 Αντώνης Κλάψης**
Γενεαλογία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: μια ψυχοβιογραφική προσέγγιση
- 207 Αντιγόνη Κουβίδη**
Οι επίκαιρες πτυχές μιας «ξεχασμένης πανδημίας»
- 219 Χρίστος Κ. Κυριακίδης**
Βιβλιοπαρουσίαση: Μιχάλης Σταυρή, *Ενιαίον Κόμμα Εθνικόφρονος Παρατάξεως*, Λευκωσία 2019
- 223 ΜΙΚΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΕΣ**
Χαράλαμπος Γ. Χαράλαμπος
Η «εκδίκηση» του Mario Lago
- 225 Βιογραφικά σημειώματα συγγραφέων τόμου**
- 231 Βιβλία που λάβαμε**

Κατερίνα Παπαζαχαρία

Χρονολόγιο Αντώνη Σαμαράκη (1919-2003)

*

*Πολλοί θα πούνε πολλά και σοφά για τον Αντώνη,
χωρίς όμως κανείς να τον έχει καταλάβει τόσο καλά
όσο τα παιδιά. Ρωτήστε τα.*

(Άλκη Ζέη -συγγραφέας)

Κύρια πηγή των στοιχείων που παρατίθενται, αποτελεί το αυτοβιογραφικό έργο του Αντώνη Σαμαράκη, στο οποίο καταγράφει γεγονότα της προσωπικής και της δημιουργικής του πορείας.¹ Βάση του υλικού αποτελεί η Έκθεση-Αφιέρωμα στον συγγραφέα υπό τον τίτλο *Αντώνης Σαμαράκης: Ο αιώνιος έφηβος*, η οποία παρουσιάστηκε στο Ζωγράφειο Λύκειο στην Κωνσταντινούπολη στο πλαίσιο του 7^{ου} Διεθνούς Μαθητικού Συνεδρίου Λογοτεχνίας.² Συμπληρωματικό υλικό προσφέρουν οι πολλές αναφορές της προσφοράς και της εκδοτικής δράσης του Σαμαράκη στον κυπριακό Τύπο³ και τα *Ανακοινωθέντα* του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών Κύπρου, που δημοσιοποιούσε τις επισκέψεις του ζεύγους Ελένης και Αντώνη Σαμαράκη στην Κύπρο, κατόπιν προσκλήσεως του εκάστοτε Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στο χρονολόγιο που ακολουθεί, σταχυολογήθηκαν οι τοποθετήσεις του ίδιου του συγγραφέα απέναντι σε γεγονότα του ιδιωτικού ή του δημόσιου βίου της εποχής του. Γίνεται επίσης λόγος στην εργογραφία του καθώς και στις χαρακτηριστικές αποτιμήσεις των έργων του. Επίσης, μνημονεύονται πρόσωπα που γνώρισε (μεταξύ άλλων λογοτέχνες, ποιητές, σκηνοθέτες,

¹ Αντώνης Σαμαράκης, *1919- Αυτοβιογραφία*, Αθήνα ©2017.

² Το Συνέδριο πραγματοποιήθηκε στην Κωνσταντινούπολη από τις 10 μέχρι τις 14 Απριλίου 2019. Συνδιοργανώθηκε από τα Εκπαιδευτήρια Μαντουλίδη, Θεσσαλονίκης, και το Πανεπιστήμιο Νεάπολης Πάφου. Τον συντονισμό της έκθεσης είχε η Αναπληρώτρια Καθηγήτρια της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών Αθήνας, στο Γ' Εργαστήριο του Τμήματος Ζωγραφικής, Ερατώ Χατζησάββα, και η Συνεργάτης στο Τμήμα Σχεδιασμού και Ένδυσης στα ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Ελευθερία Στάικου, καθηγήτρια στα Εκπαιδευτήρια Μαντουλίδη. Την έρευνα και την εικονογραφική τεκμηρίωση επιμελήθηκε η γράφουσα, Λέκτορας του Τμήματος Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Νεάπολης Πάφου σε συνεργασία με τον Λέκτορα του ίδιου Τμήματος Κυριάκο Ιακωβίδη υπό τη γενική επιμέλεια, τη συγγραφή κειμένων και την έρευνα του Καθηγητή Νεότερης Ιστορίας Γιώργου Γεωργή.

³ Οι συχνές αναφορές στο έργο του Αντώνη Σαμαράκη στον κυπριακό Τύπο, πιστοποιούν την ευρεία αποδοχή του στο κυπριακό αναγνωστικό κοινό και όχι μόνο. Γεγονότα από τη ζωή του συγγραφέα, τα δημοσιεύματα, τις διαλέξεις, την εθελοντική του δράση, δηλώσεις του ίδιου απέναντι σε συμβάντα, προσωπικές του συνεντεύξεις και τοποθετήσεις, βρίσκει κανείς σε δημοσιεύματα σύντομα ή εκτενή όχι μόνο στον κυπριακό αλλά και στον ελληνικό Τύπο.

ηθοποιοί εκδότες), τα ταξίδια που έκανε, ιδίως στην Κύπρο, και οι τόποι που επισκέφθηκε.⁴

1919

16 Αυγούστου: Γέννηση Αντώνη Σαμαράκη στην Αθήνα, σε μια φτωχική γειτονιά στην περιοχή της Πλατείας Βάθης, οδός Μαιζώνος 50 και Χίου. Πατέρας του ο Ευριπίδης και μητέρα του η Αδριανή. Ο πατέρας του καταγόταν από ένα ορεινό χωριό της Θεσσαλίας, το Βουνέσι, στην οροσειρά των Αγράφων. Ήταν χαμηλόμισθος κατώτερος υπάλληλος στο Υπουργείο Οικονομικών. «Ήρθα ανάμεσά σας στις 16 Αυγούστου 1919 στην Αθήνα, σε μια λαϊκή γειτονιά, στην πλατεία Βάθης, στο Μεταξουργείο, κοντά στον σιδηροδρομικό σταθμό Λαρίσης [...] ήταν περίπου 3.30 η ώρα το πρωί».⁵ Περνά τα παιδικά του χρόνια στις αθηναϊκές γειτονιές την περίοδο του Μεσοπολέμου. «Παιδί του μεσοπολέμου, γεννημένος στο παραγμένο διάλειμμα μεταξύ των δύο παγκοσμίων συρράξεων, ξεκίνησα τα πρώτα μου βήματα μ' έναν σοφό δάσκαλο στο πλάι μου: τον δρόμο. [...] Από πολύ μικρός, επτά οχτώ χρονών, ξεπορτίζα κάθε μέρα, και τα βράδια ακόμη, και έπαιρνα σβάρνα τους δρόμους και τα δρομάκια. [...] Τι έκανα στις περιπλανήσεις μου στους δρόμους; Ό,τι κάνουν όλα τα παιδιά του κόσμου έπαιζα, είχα τις παρέες μου και βέβαια είχα τα μάτια μου ολάνοιχτα, έβλεπα γύρω μου, άκουγα [...] προσπαθούσα να πιάσω κάτι από το μυστήριο της ζωής».⁶

Παρακολουθεί τα μαθήματα της στοιχειώδους εκπαίδευσης στο 12^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών. Τα παιδικά του χρόνια έως τα 16 του, μπαινόβγαίνει σε αυλές, «πιάνοντας κουβέντα με ανθρώπους απλούς, μοναχικούς, που του άνοιγαν την καρδιά τους και του εμπιστεύονταν τα μυστικά τους».

1925

10 Ιουνίου: Γεννιέται ο μικρότερος αδερφός του, Κώστας.

1929

Στην οδό Νικοδήμου στην Πλάκα, έξω από το Τμήμα Μεταγωγών παρακολουθεί τους πολιτικούς κρατούμενους με παιδική περιέργεια. Στην προσπάθειά του να περιεργαστεί στο υπόγειο όπου βρίσκονταν οι έγκλειστοι, οι χωροφύλακες τον «χειροτόνησαν».⁷

Σε ηλικία δέκα ετών γράφει το πρώτο του ποίημα.

⁴ Πολλές και ποικίλες οι εκδηλώσεις τιμής και μνήμης προς τον συγγραφέα, μετά τον θάνατό του δεν περιλαμβάνονται στο χρονολόγιο, αφού για λόγους εκδοτικούς είναι περιορισμένης έκτασης και αναπόφευκτα δεν μπορεί να είναι πλήρες.

⁵ Σαμαράκης, *ό.π.*, σ. 9.

⁶ Στο ίδιο, σ. 10-11.

⁷ Στο ίδιο, σ. 15.

1930-1931

Ποιήματά του δημοσιεύτηκαν στα περιοδικά για παιδιά, *Παιδικός Κόσμος*⁸ και *Η Διάπλασις των Παίδων*⁹ με τα ψευδώνυμα «Ιδανικό» και «Φωτεινό Σκοτάδι». Η τετραμελής οικογένεια αναγκάζεται να μετακομίσει για δύο χρόνια στο Χαλάνδρι σε μια περιοχή γεμάτη πεύκα σε μια ρεματιά, όταν ο μαθητής Αντώνης προσβάλλεται από μια αδενοπάθεια (προφυματική κατάσταση) και εγκαταλείπει το σχολείο. Η οικογένεια μένει μέσα σε ένα αντίσκηνο. Ο μικρός Αντώνης, κατά τη διαμονή του εκεί, διαβάζει εφημερίδες, βιβλία, περιοδικά και έργα ποιητών και ζωγράφων. Έτσι, γνωρίζει Έλληνες και ξένους συγγραφείς (Ντοστογιέφσκι, Τσέχοφ, Τολστόι, Γκόγκολ, Μαγιακόφσκι, Πούσκιν, Λέρμοντοφ).

1931

Συναντά στην Αθήνα εξόριστους, από τους Βρετανούς, Κυπρίους αγωνιστές. Αφιερώνει στο νησί ένα ποίημα με τίτλο «Δεν Ξεχνώ».¹⁰

1933

Νοέμβριος: Στο μηνιαίο αθηναϊκό περιοδικό *Ξεκίνημα*,¹¹ στο ενδέκατο τεύχος, δημοσιεύεται το πρώτο του ποίημα που είχε γράψει το 1932, σε ηλικία 13 ετών με τίτλο «Θάνατος».

Το ίδιο έτος, κρυφά από την οικογένειά του, εντάσσεται ως απλό μέλος στο μαθητικό τμήμα που κάλυπτε όλα τα σχολεία Αθηνών, Πειραιά και προαστίων στην παράνομη αριστερή οργάνωση «Κοινωνική Αλληλεγγύη». Επικεφαλής ήταν ο συγγραφέας και δημοσιογράφος Νίκος Καρβούνης. Στη συνέχεια εκλέγεται ως γραμματέας του μαθητικού τμήματος. Στην «Κοινωνική Αλληλεγγύη» παραμένει για δυόμισι χρόνια. Στο γραφείο της οργάνωσης σε ένα παλιό κτήριο, γωνία Σωκράτους και Λυκούργου στον πρώτο όροφο, γνώρισε τον Γιάννη Ρίτσο.

1935

Ιούνιος: Αποφοιτά με άριστα από το πρότυπο εξατάξιο Γυμνάσιο, το Βαρβάκειο, σε ηλικία 15½ ετών. Από την τετάρτη τάξη του Γυμνασίου ως την έκτη, οι συμμαθητές του τον ψηφίζουν πρόεδρο της μαθητικής κοινότητας.

⁸ Ο *Παιδικός Κόσμος* ήταν εβδομαδιαίο περιοδικό για αγόρια και κορίτσια, που κυκλοφορούσε από το 1930 μέχρι το 1952.

⁹ Η *Διάπλασις των Παίδων* ήταν ένα από τα δημοφιλέστερα και μακροβιότερα ελληνικά περιοδικά για παιδιά (κυκλοφορούσε από το 1879-1948). Αρχισυντάκτης και Διευθυντής του περιοδικού ήταν ο Γρηγόριος Ξενόπουλος.

¹⁰ *Μόνο εύχομαι να ζήσω
να τους δω στη λευτεριά,
την Ελλάδα ν' αντικρίσω
πιο μεγάλη, πιο πλατιά*, (Σαμαράκης, *ό.π.*, σ. 117).

¹¹ Το *Ξεκίνημα* ήταν βραχύβιο μηνιαίο λογοτεχνικό περιοδικό των νέων, που κυκλοφόρησε για δύο χρόνια, το 1933 και το 1934.

Ως ένας από τους αρχισυντάκτες της *Μαθητικής Ζωής*, του περιοδικού του σχολείου, δημοσιεύει ποιήματα και μικρά πεζά. Πολλά ποιήματά του, μεταξύ αυτών και ο «Ύμνος του Βαρβακείου», μελοποιούνται όταν πηγαίνει στη τρίτη τάξη. Σε εφημερίδα διαβάζει ότι ιδρύεται ανεξάρτητο αυτόνομο Υπουργείο Εργασίας στο κτήριο στη γωνία της οδού Μπουμπουλίνας και Τσοίτσα. «Σκέφτηκα ότι, αν έμπαينا υπάλληλος στο Υπουργείο Εργασίας, σε έναν χώρο κατεχορήν αρμόδιο και υπεύθυνο, θεωρητικά τουλάχιστον, για την αντιμετώπιση των κοινωνικών συγκρούσεων και αδιεξόδων, θα έβρισκα μια καλή βάση για τις δικές μου επιδιώξεις, να προσφέρω κάτι στους "ταπεινωμένους και καταφρονεμένους"». ¹²

20 Νοεμβρίου: Πρόσληψη ως μόνιμος υπάλληλος και ορκωμοσία του ως γραφεύς α' τάξεως στο Υπουργείο Εργασίας.

1936

4 Αυγούστου: «Όταν βγήκα από το σπίτι μου να πάω στο υπουργείο, είδα στις γωνίες των δρόμων στρατιώτες εφ' όπλου λόγχη και τεθωρακισμένα. Δε ρώτησα τι συμβαίνει, κατάλαβα πως είχε γίνει στρατιωτικό πραξικόπημα, από μικρός ήμουν συνηθισμένος στο ίδιο θέαμα, κάθε τόσο κάποιος στρατηγός [...] αναγόρευε τον εαυτούλη του "Σωτήρα της Ελλάδος". [...] Με όλα τούτα τα αλληλοδιαδοχικά στρατιωτικά κινήματα το ερώτημα ήταν ποιος θα σώσει την Ελλάδα από τους "Σωτήρες" της». ¹³ Η καταπίεση στο Υπουργείο Εργασίας λόγω του ολοκληρωτικού καθεστώτος τον ώθησε σε παραίτηση.

1941

Φεβρουάριος: Ο Σαμαράκης, πτυχιούχος της Νομικής, εργάζεται για λίγους μήνες ως ασκούμενος σε δικηγορικό γραφείο. Εγκαταλείπει ωστόσο τη δικηγορία τρεις μήνες μετά.

27 Απριλίου: Ενώ ετοιμάζεται να διαφύγει στη Μέση Ανατολή, το πλοίο που θα τον μετέφερε πιάνει φωτιά από γερμανικά σπούκας. Ζει τα δεινά και τις κακουχίες της κατοχής στην Αθήνα. «Ο καιρός περνούσε με βαθιά αγωνία όλων μας και με χίλια δύο προβλήματα, ένα από τα κυριότερα προβλήματα ήταν η πείνα, ο λιμός. [...] Πότε εδώ, πότε εκεί, δούλευα όπου έβρισκα. Δουλειές του ποδαριού, ίσα ίσα να βγάξω ένα κομμάτι ψωμί». ¹⁴

1942

Εντάσσεται στο Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ) στον ανθρωπιστικό τομέα του, την Εθνική Αλληλεγγύη. «Την πρώτη συζήτηση για την ένταξή μου στο ΕΑΜ την είχα με τον αείμνηστο Μάρκο Αυγέρη». ¹⁵

¹² Σαμαράκης, *ό.π.*, σ. 36.

¹³ Στο ίδιο, σ. 37.

¹⁴ Στο ίδιο, σ. 45-46.

¹⁵ Λογοτεχνικό ψευδώνυμο του φίλου του, γιατρού παθολόγου, Γιώργου Παπαδόπουλου, συγγραφέα, ποιητή και κριτικού λογοτεχνίας.

Απρίλιος: Βρίσκει δουλειά και εγκαθίσταται με τη μητέρα του στην Καρδίτσα της Θεσσαλίας, όπου νοικιάζουν ένα μικρό φτωχό δωμάτιο ισόγειο. Πρώτη φορά ζει στην επαρχία. Ο πατέρας και ο αδερφός του παραμένουν στην Αθήνα. Τότε γυρίζει πολλά χωριά, κάνει πολλούς φίλους, μιλώντας τους για το χρέος όλων για Αντίσταση.

Νοέμβριος: Αποφασίζει να επιστρέψει στην Αθήνα. Καθώς είχε ανατιναχθεί από τους αγωνιστές της Αντίστασης η σιδηροδρομική γραμμή, αφήνει τους γονείς του να επιστρέψουν πίσω στην Καρδίτσα και ο ίδιος ξεκινά από τον σιδηροδρομικό σταθμό Παλαιοφάρσων, βαδίζοντας για την Αθήνα. Καθ' οδόν συνάντησε τον Νίκο Τρυπιά, μετέπειτα δήμαρχο Νέας Φιλαδέλφειας, που τον μετέφερε στην καρότσα του φορτηγού του, που ήταν γεμάτη σφάγια, για την ελληνική πρωτεύουσα.

1943

5 Μαρτίου: Λαμβάνει μέρος στην Αθήνα στη μεγάλη διαδήλωση ενάντια στους ναζί και κατά του σχεδίου τους για πολιτική επιστράτευση. Συλλαμβάνεται και οδηγείται στην Ειδική Ασφάλεια.

1944

4/5 Ιουνίου: Παρασκευή, ώρα 6 το πρωί, φεύγει από το σπίτι του, οδός Ιππολύτου 39 στην πλατεία Κολιάτσου, στην προσπάθειά του να ταξιδέψει από την Αθήνα στην Καρδίτσα. Συλλαμβάνεται στα Παλαιοφάρσαλα από δωσίλογους συνεργάτες των Γερμανών του Εθνικού Αγροτικού Συνδέσμου Αντικομμουνιστικής Δράσεως (ΕΑΣΑΔ) με την κατηγορία του κομμουνιστή εαμίτη. Καταδικάζεται σε θάνατο, όμως καταφέρνει να δραπετεύσει. Επιστρέφει στην Αθήνα στο σπίτι του. Ειδοποιείται από άνθρωπο του ΕΑΜ πως οι ναζί και οι συνεργάτες τους βρήκαν σε σημείωμα το όνομά του. Έκτοτε, έως την απελευθέρωση της Αθήνας, κρύβεται σε μια αποθήκη χωρίς παράθυρα, 15 χιλιόμετρα μακριά.

12 Οκτωβρίου: Οι Αθηναίοι γιορτάζουν την Απελευθέρωση.

Δεκέμβριος: Παρακολουθεί με θλίψη την εμφύλια σύγκρουση.

1951

Περίπου αυτή τη χρονιά γράφει το τελευταίο του ποίημα.

1953-1954

Ξεκινά να συγγράφει τα δώδεκα σύντομα διηγήματα συλλογής *Ζητείται ελπίς*. «Είχα γράψει τα διηγήματα μόνο για να βγάλω από μέσα μου ορισμένες σκέψεις και συναισθήματα και δεν είχα καμιά πρόθεση να συνεχίσω με τη λογοτεχνία». ¹⁶

¹⁶ Σαμαράκης, *ό.π.*, σ. 79.

Πρώτο του ταξίδι στην Αφρική. Ενόσω βρίσκεται στο Υπουργείο Εργασίας, μετέχει σε πολλές αποστολές για κοινωνικά και εργασιακά θέματα «όχι μόνο κρατικές αλλά κυρίως των Ηνωμένων Εθνών, προπάντων της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, είχα από πρώτο χέρι γεύση και γνώση της ανθρώπινης δυστυχίας σε πολλές γωνιές του κόσμου μας. [...] Είδα τι πόνος και τι καθημερινή αγωνία κρύβονται πολύ συχνά πίσω από την πρόσοψη».¹⁷

1954

18 Αυγούστου: Ώρα 9.30 μ.μ. στο «Καφενείο των Παρισίων», ενώ το βιβλίο του έμενε στα αζήτητα, αφιερώνει ένα αντίτυπο στον εαυτό του. Στέλνει αντίτυπο του βιβλίου του σε μερικές αθηναϊκές εφημερίδες.

25 Αυγούστου: Ο δοκιμιογράφος, κριτικός και ποιητής Κλέων Παράσχος, γράφει στην *Καθημερινή*, στη φιλολογική σελίδα, επαινετική κριτική.

30 Σεπτεμβρίου: Ο Ευάγγελος Π. Παπανούτσος δημοσιεύει μια διθυραμβική κριτική στο *Βήμα*. Ήταν η απαρχή της καθιέρωσής του. «Την ίδια μέρα, το ίδιο απόγευμα [...] έσπασε κυριολεκτικά το τηλέφωνό μου, από ποιους; Ε, από τους βιβλιοπώλες, εκείνους που με είχαν πριν από μερικές μέρες διώξει με τον χειρότερο τρόπο, αδιαφορώντας έστω και να ριξουν μια ματιά στο εξώφυλλο του *Ζητείται ελπίς*».¹⁸

1959

Νοέμβριος: Κυκλοφορεί το μυθιστόρημα *Σήμα Κινδύνου*. «Θέλησα εδώ να δώσω τη διάβρωση που συντελείται στην καθημερινή ζωή μας γιατί μας δυναστεύουν δύο κυρίως φόβοι, ανάμεσα σε πολλούς άλλους: ο φόβος του πολέμου και ο φόβος της πείνας».¹⁹

1960

Ο Νίκος Κούνδουρος σκηνοθετεί το διήγημα «Το Ποτάμι» από τη συλλογή *Ζητείται ελπίς*. Η ταινία έλαβε το πρώτο βραβείο στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Το σενάριο ήταν βασισμένο σε θέματα του Αντώνη Σαμαράκη, του Νίκου Κούνδουρου και Ιάκωβου Καμπανέλλη. Τη μουσική γράφει ο Μάνος Χατζηδάκης.

1961

Νοέμβριος: Κυκλοφορεί το τρίτο του βιβλίο, τα έντεκα διηγήματα της συλλογής *Αρνόμαι*. «Στα διηγήματα του *Αρνόμαι* έχουμε μια πιο συγκεκριμένη κίνηση διαμαρτυρίας και εξέγερσης. Οι άνθρωποι στα διηγήματα αυτά, και ιδιαίτερα στο τελευταίο το *Αρνόμαι*, εκφράζουν στην πράξη το δικό τους ΟΧΙ στον παραλογισμό της καθημερινής ζωής έτσι όπως άλλοι

¹⁷ Στο ίδιο, σ. 120.

¹⁸ Στο ίδιο, σ. 73-74.

¹⁹ Στο ίδιο, σ. 79.

διαφεντεύουν τη δική μας μοίρα σύμφωνα με τις σκοτεινές επιδιώξεις τους».²⁰ Η συλλογή πήρε το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος 1962.

20 Δεκεμβρίου: Σε εορταστική εκδήλωση για τη βράβευσή του, συναντά τη νεαρή μέλλουσα σύζυγό του Ελένη, επίσης συγγραφέα.

1963

«Στις 9 Φεβρουαρίου έγινε ο γάμος μας, αστραπιαία νιώσαμε ότι θα ενώναμε τις ζωές μας. [...] Η Ελενίτσα μου όλα αυτά τα χρόνια ήταν στοργικός και δυναμικός παραστάτης μου σε όλες τις καλές αλλά προπάντων τις σκληρές ώρες που περάσαμε μαζί».²¹

1965

Νοέμβριος: Κυκλοφορεί το τέταρτο βιβλίο του. Το μυθιστόρημα *Το λάθος* το οποίο άρχισε να το γράφει το 1962. «Τον αγώνα του ατόμου, του καθημερινού ανθρώπου, να ελευθερωθεί από τον θανάσιμο εναγκαλισμό της κρατικής εξουσίας, και μάλιστα της ολοκληρωτικής, προσπάθησα να δώσω στο *Λάθος*. Στο μυθιστόρημα αυτό υπάρχουν, άμεσα ή έμμεσα, πικρές εμπειρίες από τα δύο ολοκληρωτικά συστήματα που έζησα πριν από τη χούντα: τη δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου και την Κατοχή. Οι εμπειρίες μου πέρασαν κατά κάποιο τρόπο στο *Λάθος*, ενώ η ιστορία και η πλοκή είναι πλάσμα της φαντασίας μου».²²

1966

6 Απριλίου: Η λογοτεχνική «Ομάδα των 12» απονέμει στον Αντώνη Σαμαράκη το Έπαθλο Κώστα Ουράνη για το καλύτερο πεζογράφημα για το μυθιστόρημά του *Το λάθος*. «Η απονομή του Επάθλου Κώστα Ουράνη στον Αντώνη Σαμαράκη είναι ταυτοχρόνως και επιβράβευση και βράβευση. Επιβραβεύεται ένα εφευρετικό και πολύ προσωπικό αφηγηματικό ταλέντο, που απηχεί τον πανικό και τα μεγάλα ηθικά προβλήματα που συνταράζουν τις σημερινές συνειδήσεις. Το ταλέντο αυτό, μέσα σε δέκα χρόνια, κατόρθωσε να κερδίσει την προσοχή του ελληνικού αναγνωστικού κοινού και της κριτικής, και να γίνει και πολύ γνωστό σε ξένους τόπους. [...] Αφηγηματική αγχίνια και ανθρωπιά δίνουν στο μυθιστόρημα *Το λάθος* το δικαίωμα για το Βραβείο».²³ Η επίσημη απονομή των βραβείων γίνεται τον Ιούνιο.

²⁰ Στο ίδιο, σ. 81.

²¹ Στο ίδιο, σ. 85.

²² Στο ίδιο, σ. 94-95.

²³ Απόσπασμα από το Πρακτικό της απονομής του Βραβείου Μυθιστορήματος των «12» - Επάθλου Κώστα Ουράνη, 1966, βλ. Θανάσης Θ. Νιάρχος, *Μαρτυρίες για τον Αντώνη Σαμαράκη*, Αθήνα 2000. Επίσης, βλ. *Το Βήμα*, Αθήνα 7 Απριλίου 1966 και *Τελευταία Ώρα*, Λευκωσία 18 Απριλίου 1966. Τη λογοτεχνική «Ομάδα των 12» αποτελούσαν τότε ο Τάσος Αθανασιάδης, ο Ηλίας Βενέζης, ο Κωνσταντίνος Δημαράς, ο Άλκης Θρύλος (ψευδώνυμο της Ελένης Ουράνη), ο Ανδρέας Καραντώνης, ο Στέλιος Ξεφλούδας, ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, ο

14 Ιουλίου: «Τον τελευταίο χρόνο έχει δώσει το παρών του παίρνοντας δημόσια προοδευτικές θέσεις πάνω σε ζωτικά προβλήματα που απασχολούν την Ελλάδα: Κατά του αυλικού πραξικοπήματος, υπέρ της νομιμοποίησης του Κ.Κ.Ε., υπέρ της απόλυσης των πολιτικών κρατούμενων, κατά της δικτατορίας, κατά της λογοκρισίας».²⁴

Συνυπογράφει στο *Βήμα* των Αθηνών μαζί με τον Γιώργο Θεοτοκά, τον Ιάκωβο Καμπανέλλη, τον Νικηφόρο Βρεττάκο, τον Μάριο Πλωρίτη και άλλους, ανοικτή επιστολή προς τον βασιλιά Κωνσταντίνο Β'. Εκφράζουν αισθήματα ανησυχίας, προειδοποιώντας για τον κίνδυνο επιβολής δικτατορίας: «Ήδη, μετά εν έτος ανωμαλίας, ανησυχίας και αβεβαιότητας, κατεχόμεθα από την πεποίθησιν ότι μόνον η ικανοποίησης του αιτήματος της επανόδου εις την ομαλότητα, της αμέσου προκηρύξεως και διενεργείας ελευθέρων εκλογών, σώζει τον Τόπον και τους θεσμούς».²⁵

1967

21 Απριλίου: Το πραξικόπημα των συνταγματαρχών και επιβολή στρατιωτικού καθεστώτος. Μεταφέρει στο έργο του τα βιώματα της εποχής του (την αναστολή του Συντάγματος, την επιβολή λογοκρισίας και την καταδίωξη της εκδηλώσεως κάθε δημοκρατικού φρονήματος). «Αλλά τι απόγιναν οι θυσίες μιας ολόκληρης ανθρωπότητας που με πάθος ελευθερίας πάλεψε τότε, με το όραμα ενός μεταπολεμικού κόσμου χωρίς επιτέλους δυνάστες, χωρίς επιτέλους θύτες και θύματα; Αλίμονο, η πραγματικότητα που ήρθε αμέσως μετά το ολοκαύτωμα δεν ήταν καθόλου σε αρμονία με το όραμα των αγωνιστών. Ο ολοκληρωτισμός ήταν πάντα εδώ».²⁶

1968-1969

Μεταβαίνει ως εμπειρογνώμονας της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας σε χώρες της Αφρικής (Ζαΐρ, Νιγηρία, Γκάνα, Ακτή Ελεφαντοστού). Επίκεντρο της εργασίας του είναι η Γουινέα.

1970

Του αρνείται η χορήγηση διαβατηρίου και του απαγορεύεται η έξοδος από την Ελλάδα «διά σοβαρούς λόγους δημοσίας τάξεως και δημοσίου συμφέροντος [...] διότι ούτος εξερχόμενος τυχόν της χώρας, θέλει παραβιάσει τα μέγιστα τα εθνικά συμφέροντα».²⁷ Καλείται για ανάκριση στη Γενική Διεύθυνση Εθνικής Ασφάλειας, που στεγαζόταν στο κτήριο της οδού Μπουμπουλίνας και

Ευάγγελος Παπανούτσος, ο Μιχαήλ Στασινόπουλος, ο Γιάννης Χατζίνης, ο Πέτρος Χάρης, ο Κλέων Παράσχος. Η ομάδα ιδρύθηκε το 1951 και διαλύθηκε το 1967.

²⁴ *Τελευταία Ωρα*, Λευκωσία 18 Απριλίου 1966.

²⁵ *Το Βήμα*, Αθήνα 1 Ιουλίου 1966.

²⁶ Σαμαράκης, *ό.π.*, σ. 92.

²⁷ Στο ίδιο, σ. 100-101.

Τοσίτσα. Στο ίδιο κτήριο στεγαζόταν προπολεμικά το Υπουργείο Εργασίας που ο Σαμαράκης είχε πρωτοεργαστεί σε ηλικία 15½ χρονών.

24 Οκτωβρίου: Δημοσιεύει στο *Βήμα* των Αθηνών επιστολή προς τον Διευθυντή της εφημερίδας. Συγχρόνως, διοχετεύει την επιστολή διαμαρτυρίας μέσω telex του Agence France-Presse. Στην επιστολή καταγγέλλει την ανάκρισή του στη Γενική Ασφάλεια και την απαίτηση να υπογράψει εκεί απολογία για τις ιδέες του και τη στάση του ενάντια στα πυρηνικά. Το γράμμα αναδημοσιεύεται σε πολλές άλλες εφημερίδες, αλλά και στον ξένο Τύπο. Οι Γάλλοι εκδότες του *Λάθους* και ο Τύπος είχαν καλέσει τον Σαμαράκη στο Παρίσι προκειμένου να παραλάβει το Μεγάλο Βραβείο Αστυνομικής Λογοτεχνίας. Ακολουθεί τηλεγράφημα διαμαρτυρίας του κατά της Χούντας προς την επιτροπή του βραβείου στο Παρίσι. Το περιεχόμενο του τηλεγραφήματος δημοσιεύεται στον γαλλικό Τύπο και διαβάζεται στον χώρο που έγινε η απονομή του βραβείου χωρίς τον συγγραφέα. Και τα δύο κείμενα αναδημοσιεύονται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες και στις ΗΠΑ. «Η δικτατορία μου εστέρησε το διαβατήριό και μου απαγορεύει την έξοδο από την Ελλάδα. Έτσι, δεν μπορώ να είμαι μαζί σας στην απονομή του βραβείου. Θα είμαι όμως πλάι σας με την ψυχή μου».²⁸

12 Δεκεμβρίου: Συνυπογράφει μαζί με τους Γιώργο Σεφέρη, Γιάννη Ρίτσο, Στρατή Τσίρκα, Θανάση Βαλτινό, Δημήτρη Μαρωνίτη, Άννα Συνοδινού, Μάριο Χάκκα, Μανώλη Αναγνωστάκη και άλλους 19 Έλληνες συγγραφείς και καλλιτέχνες τηλεγράφημα συμπαράστασης προς τους 300 Ισπανούς διανοούμενους, συγγραφείς και καλλιτέχνες, οι οποίοι, διαμαρτυρόμενοι κατά της δικτατορίας του Φράνκο, είχαν κλειστεί συμβολικά στο αββαείο του Μονσερράτ (Μονή της Παναγίας) στην Καταλονία. Το τηλεγράφημα συμπαράστασης απεστάλη προς τον ηγούμενο της Μονής του Μονσερράτ, Ντόμ Κάσσια Χούστ.²⁹

1971

23 Μαρτίου: Υπογράφει μαζί με άλλους 132 συγγραφείς, καλλιτέχνες, δημοσιογράφους και άλλους λόγιους τη διακήρυξη-καταγγελία για την προσπάθεια της Χούντας να καπηλευθεί τον εορτασμό για τα 150 χρόνια της ελληνικής επανάστασης, που δημοσιεύθηκε στο *Βήμα*. «Η συμπλήρωση 150 χρόνων από την Επανάσταση του 1821 επιβάλλει να υπενθυμίσουμε τον αληθινό της χαρακτήρα και το ιδεολογικό της περιεχόμενο: ότι υπήρξε εξέγερση του λαού κατά της τυραννίας, ότι στόχους είχε, ταυτόχρονα και

²⁸ Από το τηλεγράφημά του στην επιτροπή του γαλλικού βραβείου. Στο ίδιο, σ. 107. Βλ. επίσης, στην εφημερίδα *Το Βήμα*, Αθήνα 21 Νοεμβρίου 1970, τα σχόλια για την άρνηση διαβατηρίου στον Σαμαράκη του φιλολογικού παραρτήματος των *Τάμις* (Λονδίνο 20 Νοεμβρίου 1970).

²⁹ *Χαραυγή*, Λευκωσία 18 Δεκεμβρίου 1970.

αδιαίρετα, την εθνική ανεξαρτησία και τη λαϊκή κυριαρχία, ότι ξαναζωντάνεψε την πανάρχαια δημοκρατική παράδοση των Ελλήνων».³⁰

Φθινόπωρο: Μετά την απόφαση του δικτάτορα Γεωργίου Παπαδόπουλου για υποχρεωτική δημοσίευση διηγημάτων των Ελλήνων πεζογράφων στον ελληνικό Τύπο, οι συγγραφείς σπάνε τη σιωπή τους με την έκδοση τον Ιούλιο του 1970 του συλλογικού τόμου *Δεκαοχτώ κείμενα*, στο οποίο προτασσόταν το ποίημα του Γιώργου Σεφέρη «Οι γάτες τ' άη Νικόλα». Ακολουθούν, τον χειμώνα και το φθινόπωρο του 1971, τα *Νέα Κείμενα* και τα *Νέα Κείμενα 2*. Ο Σαμαράκης συμμετέχει στα *Νέα Κείμενα 2*.

1972

Μάρτιος: Ξεκινούν τα γυρίσματα του *Λάθους*, ιταλογαλλικής παραγωγής, από τον Γερμανό σκηνοθέτη Peter Fleischmann, σε διασκευή του Γερμανού συγγραφέα και μυθιστοριογράφου Martin Walser. Συμμετέχουν Έλληνες και ξένοι ηθοποιοί με πρωταγωνιστή τον Μισέλ Πικολί. Λόγω παρεμβάσεων της Χούντας, τα γυρίσματα ολοκληρώνονται το 1975.³¹

1973

Κυκλοφορεί η συλλογή διηγημάτων *Το διαβατήριό*. «Τα τρία πρώτα από τα εννέα συνολικά διηγήματα είναι "εμπνευσμένα" από τα ζοφερά, τα εφιαλτικά χρόνια της χούντας. [...] Στα τρία αυτά διηγήματα θέλησα να εκφράσω για ακόμη μια φορά την απέχθεια που ένιωθα για κάθε ολοκληρωτικό σύστημα, αλλά συγχρόνως και να εκφράσω τη βαθιά συγκίνησή μου από τον απροσκύνητο αγώνα του λαού μας για ελευθερία και δημοκρατία».³²

1979

6 Μαρτίου: Δίνει διάλεξη στη Λευκωσία στον χώρο του Ελληνικού Πολιτιστικού Κέντρου, με θέμα «Η ευθύνη του συγγραφέα και η εποχή του», ύστερα από πρόσκληση του Υπουργείου Παιδείας της Κύπρου και της ελληνικής πρεσβείας. Επισκέπτεται τα Φυλακισμένα Μνήματα, το μοναστήρι του Μαχαιρά, το κρησφύγετο του Γρηγόρη Αυξεντίου και το Θρονί.³³

8 Μαρτίου: Μιλά σε συγκέντρωση μαθητών από όλα τα γυμνάσια της Λευκωσίας στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο. Θέμα της διάλεξης: «Ο κόσμος μας πρέπει να αλλάξει».

1981

Νοέμβριος: Δίνει διάλεξη στη Λευκωσία στη διεθνή συνάντηση συγγραφέων ΠΕΝ με τίτλο «Τι να πούμε στους ανθρώπους».

³⁰ Από τη διακήρυξη για την 25^η Μαρτίου. Βλ. όλο το κείμενο της διακήρυξης στο *Βήμα*, Αθήνα 23 Μαρτίου 1971.

³¹ *Η Μάχη*, Λευκωσία 10 Μαρτίου 1972.

³² Σαμαράκης, *ό.π.*, σ. 99.

³³ *Χαραυγή*, Λευκωσία 7 Μαρτίου 1979. Ο Σαμαράκης επισκέπτεται την Κύπρο εννέα φορές.

1982

21 Οκτωβρίου: Του απονέμεται στις Βρυξέλλες το ευρωπαϊκό Βραβείο Λογοτεχνίας Ευρωπαϊκά, για το σύνολο του έργου του. «Το έργο του Αντώνη Σαμαράκη είναι μαρτυρία για την τραγωδία του ολοκληρωτισμού, για την απουσία της ελευθερίας και τη μάχη που δίνουν οι άνθρωποι για να την κατακτήσουν. Ο Αντώνης Σαμαράκης είναι ο συγγραφέας της υπερηφάνειας και της ελπίδας».³⁴ Σε συγχαρητήριο τηλεγράφημά του ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Σπύρος Κυπριανού προσκαλεί τον Σαμαράκη στην Κύπρο για να τον τιμήσει.

15 Δεκεμβρίου: Παρευρίσκεται στο Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Λευκωσίας στην Πύλη Αμμοχώστου, σε εκδήλωση που οργανώνει προς τιμήν του η Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου, η Ένωση Λογοτεχνών Κύπρου και το ΠΕΝ Κύπρου με συμπάρασταση της Μορφωτικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Παιδείας. Στην εκδήλωση κύριος ομιλητής είναι ο ελλαδίτης λογοτέχνης Ματθαίος Μουντές με θέμα «Η επιθετική αμεσότητα του Αντώνη Σαμαράκη» και αναγιγνώσκονται αποσπάσματα από το έργο του.

16 Δεκεμβρίου: Δεξίωση προς τιμήν του ζεύγους Σαμαράκη από τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Σπύρο Κυπριανού.

1984

Νοέμβριος-Δεκέμβριος: Επισκέπτεται σε δύο ταξίδια του την Αιθιοπία ως επικεφαλής εικοσαμελούς αντιπροσωπείας της UNICEF από δέκα ευρωπαϊκές χώρες. Σκοπός του είναι η επιτόπου μελέτη των προβλημάτων της πείνας και η σύνταξη ειδικών εκθέσεων προκειμένου να ευαισθητοποιηθεί η διεθνής κοινή γνώμη και οι κυβερνήσεις. «Συγκλονιστική ήταν η ζεστασιά των παγωμένων ζωντανών νεκρών της Αιθιοπίας, με πυρπολούσε η δίψα τους να μου πουν έστω μια λέξη, να μου μιλήσουν παρόλο που ήξεραν ότι δεν καταλαβαίνω τη γλώσσα τους, να μου σφίξουν το χέρι».³⁵ Στο δεύτερο ταξίδι επισκέπτεται τα ίδια μέρη μαζί με τηλεοπτικό συνεργείο της ΕΡΤ1, που αναλαμβάνει να κάνει αφιλοκεδώς την παραγωγή μιας ειδικής ταινίας για λογαριασμό της UNICEF.

1989

Με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της UNICEF και με την έγκριση των κεντρικών γραφείων της στη Νέα Υόρκη, ανακηρύσσεται πρώτος Έλληνας Πρεσβευτής Καλής Θέλησης για τα παιδιά όλου του κόσμου.

³⁴ Από το σκεπτικό της βράβευσης. Παρόντες, μεταξύ άλλων, στην τελετή βράβευσης η Βασίλισσα του Βελγίου Φαμπιόλα και ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Ανδρέας Παπανδρέου.

³⁵ Σαμαράκης, *ό.π.*, σ. 121. Βλ. επίσης, *Σημερινή*, Λευκωσία 8 Νοεμβρίου 1984, *Ο Φιλελεύθερος*, Λευκωσία 25 Νοεμβρίου 1984, *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 31 Δεκεμβρίου 1984.

1990

8 Οκτωβρίου: Λαμβάνει μέρος και βοηθά στον Ραδιομαραθώνιο του «Ράδιο Σούπερ» για τη συγκέντρωση χρημάτων προς βοήθεια των παιδιών με ειδικές ανάγκες.³⁶

11 Οκτωβρίου: Επισκέπτεται τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Γιώργο Βασιλείου στο Προεδρικό Μέγαρο.

1991

7 Οκτωβρίου: Επίσκεψη στην Κύπρο.

6 Νοεμβρίου: Επισκέπτεται την Κωνσταντινούπολη προσκεκλημένος της Ένωσης Τούρκων Συγγραφέων για να παραστεί στην 10^η έκθεση βιβλίου που οργανώνεται στην Κωνσταντινούπολη. Λίγους μήνες προηγουμένως είχαν κυκλοφορήσει τα βιβλία του στα τούρκικα. Επισκέπτεται τον Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο.

1992

14 Δεκεμβρίου: Σε ειδική τελετή ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Γιώργος Βασιλείου απονέμει στον Σαμαράκη τον Μεγαλόσταυρο του Τάγματος Μακαρίου Γ' εις ένδειξη ευγνωμοσύνης για τη σταθερή συμπαράστασή του προς τους αγώνες της Κύπρου για ελευθερία και δικαιοσύνη καθώς και τιμής για το λογοτεχνικό του έργο και την κοινωνική προσφορά του. Καταθέτει στεφάνι στον ανδριάντα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στο προαύλιο του Προεδρικού Μεγάρου, στα Φυλακισμένα Μνήματα και στον Τύμβο της Μακεδονίτισσας.³⁷

1994

16 Μαΐου: Αναγορεύεται επίτιμος διδάκτορας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.³⁸

1995

Εκλέγεται Πρόεδρος της Βουλής των Εφήβων, θεσμού που υπήρξε εμπνευστής. Παραμένει πρόεδρος έως το 2003.

2003

Πρώι της 8^{ης} Αυγούστου, θανή του Αντώνη Σαμαράκη στο πατρικό σπίτι της συζύγου του στην Πύλο.³⁹

³⁶ *Ο Φιλελεύθερος*, Λευκωσία 11 Οκτωβρίου 1990.

³⁷ Η εφημερίδα της Λευκωσίας *Ο Φιλελεύθερος* με συνεχή δημοσιεύματά του στις 12, 15, 16, 17, 20 και 21 Δεκεμβρίου 1992, κάλυψε την επίσκεψη του Αντώνη Σαμαράκη στην Κύπρο.

³⁸ Επίτιμος διδάκτωρ είχε αναγορευθεί και από το Τμήμα Φιλολογίας των Φιλοσοφικών Σχολών των Πανεπιστημίων Πατρών και Ιωαννίνων.

³⁹ *Ο Φιλελεύθερος*, Λευκωσία 9 και 10 Αυγούστου 2003. Κατόπιν επιθυμίας του, που λήφθηκε το 1986, η σορός του δωρίστηκε στο εργαστήριο Ανατομίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.